

Summary

Rudnytska O. Legal regulation of guarantee payments project Labour Code of Ukraine.

In the article investigate the legal regulation of guarantee payments project Labour Code of Ukraine and the law on Labour of Ukraine, made a comparative analysis. Defined cases concession of the guarantee payments that establishment in the project Labour Code of Ukraine.

Key words: guarantee payment, guarantees, average salary, saving jobs (positions), severance payment, repatriation.

УДК 346.2:368.339.178

A. С. ГОЛОВАЧОВА

Анастасія Сергіївна Головачова, здобувач Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОСЕРЕДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТРАХУВАННІ ТА ПЕРЕСТРАХУВАННІ: НЕОБХІДНІСТЬ І МЕТА

Посередницька діяльність у страхуванні та перестрахованні є господарською діяльністю, яка провадиться у сфері суспільного виробництва. Вказана діяльність є економічною за своєю суттю. Як відомо, за теорією Карла Маркса, економіка є матеріальним базисом суспільства, а держава – політичною надбудовою. Потреба в державному регулюванні економіки теоретично була обґрунтована Дж. М. Кейнсом, мета якого полягає в забезпеченні прибутковості капіталу, запобіганні соціальному вибуху, який може статися внаслідок безробіття, падіння рівня життя, інфляції та інших явищ. На думку Дж. М. Кейнса та його прихильників, держава повинна взяти на себе відповідальність не лише за стан виробництва, формування сукупного попиту, а й за ситуацію у сфері зайнятості, використання трудових ресурсів, регулювання доходів населення¹.

Як відомо, Україна ще знаходиться в умовах трансформаційних процесів, які спрямовані на становлення ринкової економіки, що в свою чергу, безумовно, потребує регулюючого впливу з боку держави. Не є винятком і сфера посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні, зважаючи на те, що ефективність провадження такої діяльності безпосередньо залежить і від її належного регулювання з боку держави за допомогою комплексу економіко-правових та організаційних (управлінських) заходів.

Проблематику питання державного регулювання господарської діяльності та в цілому економіки неодноразово досліджували у своїх працях такі вчені правової та економічної науки, як В. С. Щербина, О. П. Віхров, В. В. Резнікова, О. П. Рябченко, А. Л. Бейкун, Т. М. Кравцова, Е. Б. Адельсеїтова, В. М. Гриньова, Л. І. Дідківська, Л. С. Головка, Р. М. Рудницька, І. Р. Михасюк, Л. А. Швайка, Д. С. Зухба, Е. Н. Зухба, Н. Г. Каптуренко та інші.

Звертаючись до правової науки та нормативно-правових актів України, можна побачити множинність підходів до розуміння поняття «державне регулювання господарської діяльності», співвідношення його із поняттями «управління господарською діяльністю», «економічна політика», «нормативне регулювання» та іншими. Оскільки наше дослідження присвячено саме державному регулюванню посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні, не вважаємо за доцільне заглиблюватись в аналіз загальнотеоретичної категорії «державне регулювання господарської діяльності», а використовувати вже напрацьовані положення доктрини господарського права у вказаній сфері, які, на нашу думку, є найбільш повними.

Відтак, науковий інтерес для нас становить сформульоване В. С. Щербиною поняття «державне регулювання підприємницької діяльності*» як здійснення державою в особі її компетентних органів комплексу економіко-правових та організаційних (управлінських) заходів щодо упорядкування діяльності господарських організацій та фізичних осіб-підприємців з метою реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного і соціального розвитку шляхом застосування різноманітних засобів і механізмів такого регулювання².

Указом Президента України від 3 вересня 2007 р. була затверджена Концепція вдосконалення державного регулювання господарської діяльності³, відповідно до якої забезпечення економічної безпеки держави та добробуту її громадян шляхом захисту конкурентного ринкового середовища, реалізації конституційного права кожного громадянина на підприємницьку діяльність, формування сприятливого та передбачуваного правового поля для реалізації відповідного права є однією з основних функцій держави в умовах подальшого розвитку ринкової економіки. Метою цієї Концепції є визначення пріоритетних напрямів та завдань щодо вдосконалення державного регулювання господарської діяльності, спрямованих на забезпечення реалізації права кожного на підприємницьку діяльність та системне правове розв'язання існуючих у цій сфері проблем.

© А. С. Головачова, 2015

* Звертаємо увагу саме на поняття «державне регулювання підприємницької діяльності», оскільки посередницька діяльність у страхуванні та перестрахованні є підприємницькою за своєю суттю, тобто такою, що здійснюється з метою отримання прибутку.

Виходячи з того, що страхова та перестрахова діяльність в Україні може провадитися за участю посередників (страхових агентів, страхових та перестрахових брокерів), державне регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні доцільно досліджувати як частину державного регулювання страхової та перестрахової діяльності*.

Досвід зарубіжних країн, в яких ринок страхування є розвинутим і ефективно функціонує, показує, що державне регулювання у сфері здійснення діяльності як самих страхових компаній, так і страхових посередників є необхідною умовою успішного розвитку страхового ринку, оскільки без цього неможливо гарантувати захист інтересів споживачів страхових послуг.

У світовій практиці використовують два основних підходи до державного регулювання страхової діяльності, кожен з яких реалізовується в рамках однієї із систем права – континентальної та англо-американської. Система континентального права, яка існує в Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Японії та інших державах, полягає у жорсткій законодавчій регламентації діяльності суб'єктів страхового ринку та систематичному контролі за дотриманням законодавства при проведенні страхових операцій. Слід зауважити, що саме цю модель державного регулювання страхової діяльності почала розвивати Україна на початку 90-х років минулого століття. На відміну від системи континентального права, за англо-американською системою права, яка діє в США, Великобританії, Австралії, Канаді та інших державах, закон не є найвищим та єдиним джерелом права. Поряд із законом важливого значення набув судовий прецедент. У рамках цієї правової системи будується ліберальна модель регулювання страхування, в якій основну увагу приділяють контролю за фінансовим станом страхових компаній на підставі їх звітності, але відсутні жорстка регламентація, затвердження страхових тарифів тощо. У рамках цієї моделі деякі регулюючі функції держави передано саморегулювними організаціям. Операції зі страхування, як і в континентальній моделі, підлягають ліцензуванню, однак нагляд за страховиками з боку державних органів порівняно слабкий та полягає, зазвичай, у здійсненні контролю за їх фінансовим станом⁴. Саме такі моделі в світі використовуються для державного регулювання страхової посередницької діяльності.

На європейському рівні міждержавна система регулювання страхування поєднує саморегулювання і державне регулювання. Державне регулювання страхування на рівні ЄС базується на нормах Директив, що видаються окремо по страхуванню життя та інших видах страхування. Проте уніфікація вимог у директивах ЄС зовсім не означає відмову від національних систем регулювання страхового ринку. Зокрема, за національними органами страхового нагляду залишено виключне право нагляду за внутрішніми та іноземними страховиками, що оперують у країні, контролю їх фінансового стану тощо. Крім того, директиви ЄС – це інструмент виключно прямого регулювання, а непряме (економічне) регулювання повністю здійснюється на рівні національних систем⁵. Поряд із Директивами, які стосуються безпосередньо страхування, існує і Директива 2002/92 ЄС Європейського Парламенту та Ради *про посередництво у страхуванні* від 9 грудня 2002 р.⁶, метою прийняття якої було створення правових засад, що забезпечують високий рівень професіоналізму та компетенції страхових посередників та водночас гарантують високий рівень захисту інтересів споживача.

Державне регулювання посередницької діяльності в сфері господарювання В. В. Резнікова визначає як діяльність державних органів, що здійснюється за допомогою використання засобів впливу на посередницькі відносини, визначених законодавством, з метою забезпечення рівного підпорядкування всіх учасників посередницьких відносин правовому господарському порядку та рівного захисту державою усіх суб'єктів посередництва⁷.

Зважаючи на велику кількість наукових досліджень у сфері державного регулювання господарської діяльності, закріплення на законодавчому рівні спеціальних норм, які присвячені державному регулюванню різних сфер господарювання, прийняття Концепції вдосконалення державного регулювання господарської діяльності, а також враховуючи позитивний міжнародний досвід застосування державного регулювання до страхової і перестрахової діяльності, в тому числі посередницької діяльності у вказаній сфері, вважаємо, що необхідність регулюючого впливу на посередницьку діяльність у страхуванні та перестрахованні є беззаперечною в умовах сьогодення. Вказане детерміновано і тим, що діяльність страхових та перестрахових посередників є за своєю правовою суттю господарською діяльністю у сфері нематеріального виробництва, що спрямована на оплатне надання посередницьких послуг у страхуванні та перестрахованні, здійснюється суб'єктами господарювання (страховими та перестраховими посередниками), які отримали право займатися нею в порядку, встановленому законодавством, з метою отримання прибутку. Вказана діяльність заснована на поєднанні *приватних* інтересів суб'єктів, що надають послуги, і *публічних* інтересів суспільства, які пов'язані із необхідністю створення сприятливих умов для активізації господарського процесу у сфері страхового та перестрахового посередництва, захисту прав і законних інтересів суб'єктів цієї діяльності, попередження зловживань та проявів шахрайства у вказаній сфері, а також в цілому – на ринку страхування.

Враховуючи викладене вище, *метою державно регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні* є забезпечення дотримання вимог законодавства України про страхування, ефективного розвитку посередницьких послуг у сфері страхування та перестраховання, захисту інтересів страхувальни-

* Надалі будемо використовувати загальний термін «страхова діяльність» щодо понять страхова діяльність і перестрахова діяльність, оскільки на сьогодні законодавець майже не розрізняє вказані види діяльності, в тому числі і їх державне регулювання.

ків (при провадженні діяльності страхових агентів) та страховиків (при провадженні діяльності страхових та перестрахових брокерів), а також підпорядкування всіх учасників посередницької діяльності у вказаній сфері правовому господарському порядку та їх рівного захисту державою.

Сучасний стан ринкової трансформації економіки України передбачає насамперед подальшу розбудову таких елементів економічної системи, які, з одного боку, можуть забезпечувати рівні умови для здійснення підприємницької діяльності для всіх суб'єктів господарювання, а з іншого, – виступають інструментами державного впливу на загальну ситуацію в економіці держави. З огляду на це роль державного регулювання посередництва в сфері господарювання залишається значною. Незалежній Україні потрібна сильна державна влада, а також результативна й ефективна система державного управління, зусилля для поживлення як господарського життя взагалі, так і посередницької діяльності зокрема для забезпечення стабілізації економіки та економічного розвитку⁸.

Як вже зазначалося вище, в усіх країнах ступінь державного регулювання різний. Це викликано тим, що крім засобів державного регулювання є необхідність застосування такого інституту, як *саморегулювання* господарської діяльності. Саморегулювання (англ. *self-regulation* – як правило, незалежно від держави) – це підтримане державою делегування регулюючих функцій окремим галузевим об'єднанням учасників ринку. Суть делегування – максимально усунути вплив держави на ринок, щоб забезпечити сувору конкуренцію всіх з усіма і таким чином змусити використовувати передові й інноваційні технології. Це дає змогу отримувати більшу різноманітність послуг при менших цінах та забезпечує інвестиційну привабливість⁹. Саме з метою створення нормальних умов для функціонування ринкового механізму, вирішення економічних та соціальних проблем необхідно, щоб правопорядок у сфері господарювання був сформований на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів в країні.

З початком формування страхового ринку в незалежній Україні виникла потреба координувати дії страховиків із багатьох питань, що становлять спільний професійний інтерес. Ця потреба задовольняється через використання організаційної форми об'єднання страховиків, яким присвячена ст. 13 Закону України «Про страхування»¹⁰. Зокрема, у вказаній статті зазначено, що страховики можуть утворювати спілки, асоціації та інші об'єднання для координації своєї діяльності, захисту інтересів своїх членів та здійснення спільних програм, якщо їх утворення не суперечить законодавству України. Ці об'єднання не можуть займатися страховою діяльністю.

Ще у 2008 р. розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України було затверджене Положення про делегування Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, окремих повноважень об'єднанню страховиків¹¹. Це Положення визначає умови та порядок делегування Нацкомфінпослуг об'єднанню страховиків повноважень щодо розроблення і впровадження правил поведінки на ринку страхових послуг та сертифікації фахівців ринку страхових послуг. Контроль за дотриманням вимог вказаного Положення здійснюється Нацкомфінпослуг відповідно до законодавства.

Отже, законодавство в сфері страхування містить спеціальну норму, яка дозволяє створювати саморегулюючі організації страховиків. Вважаємо за необхідне внести доповнення до Закону України «Про страхування» шляхом прийняття окремої статті, яка б регламентувала можливість об'єднання страхових та перестрахових посередників для координації своєї діяльності, захисту інтересів своїх членів та здійснення спільних програм, якщо їх утворення не суперечить законодавству України.

У сучасних умовах одним із напрямів удосконалення державного контролю за господарською діяльністю посередників у сфері господарювання є розвиток інституту саморегулювання діяльності посередників на страховому ринку. У зв'язку з цим розвиток саморегулюючих організацій посередників в Україні необхідно спрямувати насамперед на забезпечення додаткового контролю своїх членів. Основною підставою для надання об'єднанням професійних посередників статусу саморегулюючих організацій, відповідно до чинного законодавства, повинна бути їх здатність забезпечити ефективний контроль за діяльністю її членів. Діяльність саморегулюючих організацій страхових посередників повинна здійснюватись у тісному співробітництві та під загальним наглядом відповідного спеціально уповноваженого державного органу (Нацкомфінпослуг)¹².

Для реалізації принципу саморегулювання в багатьох країнах законодавством передбачається створення національних асоціацій страховиків та страхових посередників. В Україні на сьогодні вже існує Федерація страхових посередників України, метою створення якої є сприяння розвитку посередницької діяльності на страховому ринку в Україні, представництво інтересів членів федерації в органах державної влади та управління, захист прав та інтересів учасників посередницької діяльності на ринку страхових послуг, забезпечення всебічних зв'язків із громадськістю тощо¹³.

На сьогодні Федерація страхових посередників України взаємодіє з Лігою страхових організацій України, а також із Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Федерація є постійно діючим членом Консультативно-експертної ради при Нацкомфінпослуг та консультативно-методичної групи з питань страхування. Також вона є членом Європейської федерації страхових посередників VIPAR.

В умовах сьогодення не можна здійснювати регулювання страхового ринку, а також у цілому усього фінансового ринку, переважно на засадах саморегулювання. Відсутність або мінімальне державне регулю-

вання в Україні може призвести до таких негативних явищ, як приховування прибутків, недобросовісна конкуренція, негосподарське ставлення до навколишнього природного середовища, втрата фінансової та валютної стабільності, загострення соціальної нерівності та принесення в жертву довгострокові потреби суспільства заради реалізації миттєвих можливостей¹⁴.

В. Цветков у праці «Адміністративна реформа – ефективність державного управління» підкреслював, що для досягнення економічної стабілізації подальшого розвитку економіки необхідно забезпечити безумовний пріоритет державного регулювання над стихійними ринковими саморегулюючими процесами, які часто призводять до руйнівних наслідків¹⁵. Таку саму позицію займають такі відомі представники господарсько-правової науки як В. К. Мамутов, доктори юридичних наук Г. Л. Знаменський, Н. О. Саниахметова та інші¹⁶.

Отже, на сьогодні, в умовах переходу України до ринкової економіки, для розвитку посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні необхідним і найбільш ефективним видається поєднання регулюючого впливу органів державної влади та саморегулюючих організацій.

¹ Степаненко С. В. Еволюція наукових поглядів і вибір концепцій підвищення ефективності державного регулювання процесів економічного розвитку / С. В. Степаненко : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-2/doc/2/08.pdf>

² Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. / за ред. В. С. Щербини. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – С. 46.

³ Про Концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності : Указ Президента України від 3 вересня 2007 р. № 816/2007 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 66. – Ст. 2540.

⁴ Жабинець О. Й. Державне регулювання страхової діяльності у контексті глобалізації світового страхового простору / О. Й. Жабинець // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.10. – С. 189.

⁵ Журавка О. С. Науково-методичні засади стратегічного розвитку страхового ринку України : дис. ... канд. екон. наук. : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / О. С. Журавка ; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного Банку України». – К., 2010. – С. 50.

⁶ Директива 2002/92 ЄС Європейського Парламенту та Ради про посередництво у страхуванні від 9 грудня 2002 року // Official Journal. – L 9. – 15.01.2003. – Р. 3–10.

⁷ Резнікова В. В. Державне регулювання посередництва в сфері господарювання / В. В. Резнікова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – Вип. 86. – С. 47. – (Серія «Юридичні науки»).

⁸ Резнікова В. В. Правове регулювання посередництва у сфері господарювання (теоретичні аспекти) : моногр. / В. В. Резнікова. – Хмельницький : Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2010. – С. 98.

⁹ Залетов О. М. Убезпечення життя : моногр. / О. М. Залетов. – К. : Міжнародна агенція «БІЗОН», 2006. – С. 271.

¹⁰ Пацурія Н. Б. Страхове право України : навч. посіб. / Н. Б. Пацурія ; МОНУ. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 83.

¹¹ Про затвердження Положення про делегування Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, окремих повноважень об'єднанню страховиків : розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 21 серпня 2008 р. № 1000 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1063-08>

¹² Резнікова В. В. Вказана праця. – С. 121.

¹³ Загальні відомості про Федерацію страхових посередників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fspu.com.ua/pro_federaciju_zagalni_vidomosti

¹⁴ Резнікова В. В. Вказана праця. – С. 100.

¹⁵ Цветков В. В. Адміністративна реформа-ефективність державного управління / В. В. Цветков // Часопис Київського університету права. – 2002. – № 2. – С. 9–14.

¹⁶ Смолин Г. В. До питання визначення співвідношення регулювання та дерегулювання господарської діяльності / Г. В. Смолин // Удосконалення правового статусу учасників відносин у сфері господарювання : зб. наук. праць (за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 20 листопада 2008 р.). – К. : НДІ приватного права і підприємництва АПРН України, 2009. – С. 62–63.

Резюме

Головачова А. С. Державне регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні: необхідність і мета.

У статті розглянуто моделі державного регулювання страхової діяльності, в тому числі посередницької діяльності у страхуванні та перестрахованні. Окреслено мету державного регулювання вказаного виду господарської діяльності. Встановлено необхідність державного регулювання посередництва у сфері страхування та перестраховання, а також його поєднання із саморегулюванням вказаної господарської діяльності.

Ключові слова: державне регулювання, посередницька діяльність у страхуванні та перестрахованні, моделі державного регулювання, саморегулювання.

Резюме

Головачева А. С. Государственное регулирование посреднической деятельности в страховании и перестраховании: необходимость и цель.

В статье рассмотрены модели государственного регулирования страховой деятельности, в том числе посреднической деятельности в страховании и перестраховании. Определена цель государственного регулирования указанного вида хозяйственной деятельности. Установлена необходимость государственного регулирования посредничества в сфере страхования и перестрахования, а также их сочетание с саморегулированием указанной хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: государственное регулирование, посредническая деятельность в страховании и перестраховании, модели государственного регулирования, саморегулирование.

Summary

Golovachova A. Public (state) regulation of mediation in insurance and reinsurance: the necessity and the purpose.

The article considers the models of public (state) regulation of insurance, including mediation in insurance and reinsurance. It outlines the purpose of public (state) regulation of the mentioned types of economic activity. The necessity of public (state) regulation of mediation in insurance and reinsurance, as well as its combination with self-regulation of the mentioned economic activity has been established.

Key words: public (state) regulation, mediation in insurance and reinsurance, models of public (state) regulation, self-regulation.

УДК 347.440

М. В. КРАВЧЕНКО

Максим Віталійович Кравченко, адвокат, здобувач Запорізького національного університету

ЗВІЛЬНЕННЯ АДВОКАТІВ ВІД ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОГОВОРОМ ПРО НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Правову допомогу клієнтам адвокати надають на підставі договору про надання правової допомоги. Незважаючи на те, що випадки притягнення адвокатів до цивільно-правової відповідальності поодинокі, але вони не виключені в ч. 3 ст. 614 ЦК України¹. Якщо є можливість притягнути до такої відповідальності, то мають бути й підстави для звільнення адвокатів від неї. Між тим такі питання є мало дослідженими, і лише окремі автори звертаються як до загальних проблем звільнення від договірної відповідальності (І. А. Безклубий, Р. А. Майданик, Є. О. Харитонов, Р. Б. Шишка) та ще менше – щодо звільнення від неї адвокатів в силу їх певного імунітету від притягнення до відповідальності як міри убезпечення від переслідувань за професійну діяльність та їх професійності. Тому й існує золоте правило у відносинах адвоката з клієнтами: «пообіцяй менше – зроби більше». Це актуально у зв'язку з тим, що українське законодавство не передбачає традиційних для інших країн інститутів страхування ризиків адвокатської діяльності або страхування їх цивільно-правової відповідальності. Водночас у ст. 7 Закону України «Про страхування»² законодавець передбачає страхування ризиків професійної діяльності в разі, якщо така діяльність може завдати шкоди третім особам.

Окрім того, для мінімізації невдоволення клієнта результатами наданої правової допомоги адвокат при виконанні своїх обов'язків має регулярно сповіщати клієнта про здійснені заходи, отримані та очікувані результати. Досвідчені адвокати керуються тим, що не можна створювати у клієнта ілюзорне уявлення про можливий результат діяльності адвоката, зокрема щодо необґрунтованих очікувань, а отже, не було підстав для подальшого звернення до КДКА або до суду для притягнення адвоката до цивільно-правової відповідальності.

Мета статті полягає в моделюванні теоретичного підґрунтя для забезпечення прав клієнтів адвокатів на захист від окремих недобросовісних представників, а також і самих адвокатів від можливих переслідувань з боку клієнтів.

Об'єктом є правовідносини, які настають при звільненні від цивільно-правової відповідальності адвокатів, зокрема підстави такого звільнення, а предметом – положення актів цивільного законодавства, практика застосування норм про звільнення від договірної відповідальності.

Серед гарантій здійснення адвокатської діяльності п. 15 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»³ не можуть бути підставою для притягнення адвоката до відповідальності його висловлювання у справі, у тому числі ті, що відображають позицію клієнта, заяви у засобах масової інформації, якщо при цьому не порушуються професійні обов'язки адвоката. У цій статті передбачено й інші гарантії, які можуть бути порушені, зокрема проведення обшуку у адвоката і спростування отриманими даними його позиції щодо захисту клієнта. Відповідно, можна передбачити, що такими гарантіями може бути й звільнення адвоката від відповідальності, що є гіпотетичним, але можливим.

Загальновідомо, що відповідальність у цивільному праві започаткована на засадах вини (згідно з ч. 1 ст. 614 ЦК України особа, яка не виконала зобов'язання або виконала його неналежно, несе відповідальність за наявності вини (умислу або необережності)), якщо інше не встановлено договором або законом. Отже, відсутність вини адвоката та змагальність юридичних процесів самі по собі зводять до мінімуму можливість як притягнення адвокатів до відповідальності, так і їх звільнення від неї.

Звільнення від цивільно-правової відповідальності адвокатів за завдання збитків клієнтові в разі порушення зобов'язань за договором з надання правової допомоги є уточненням загальних правил про звільнення від цивільно-правової відповідальності. Воно має певні особливості загального та спеціального спрямування, які зумовлені правовою природою та характеристикою договору з надання правової допомоги. З огляду